

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 22 mars 2019

Mål nr

B 4878-18

PARTER

Klagande och motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Klagande och motpart

LN

Ombud och offentlig försvarare: Advokat BA

SAKEN

Grov våldtäkt mot barn m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2018-09-17 i mål B 2005-18

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut på så sätt att påföljden för LN bestäms till fängelse i tolv år.

BA ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av LN i Högsta domstolen med 75 993 kr. Av beloppet avser 31 740 kr arbete, 21 642 kr tidspillan, 7 413 kr utlägg och 15 198 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Sekretessbestämmelsen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på de uppgifter som har lagts fram vid Högsta domstolens förhandling inom stängda dörrar och som kan röja målsägandena A:s och B:s samt vittnenas C:s, D:s och E:s identiteter.

Sekretessbestämmelsen i 18 kap. 15 § offentlighets- och sekretesslagen ska fortsätta att vara tillämplig på de bilder och filmsekvenser som förevisats vid Högsta domstolens förhandling inom stängda dörrar.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att påföljden bestäms till fängelse i 14 år.

LN har yrkat att fängelsestraffets längd sätts ned.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkanden.

Högsta domstolen har med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt om gärningarna meddelat prövningstillstånd i fråga om påföljd.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågan i Högsta domstolen

1. Enligt hovrättens dom, som har vunnit laga kraft i den delen, har LN gjort sig skyldig till omkring 100 fall av grov våldtäkt mot barn, drygt 20 fall av grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering samt barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott. Gärningarna har begåtts under tiden från våren 2013 till någon gång kring årsskiftet 2017/2018. Hovrätten har bestämt påföljden till fängelse i nio år.
2. Frågan i Högsta domstolen är hur straffvärdet av den samlade brottsligheten ska bestämmas.

Tillämpliga straffbestämmelser

Grov våldtäkt mot barn

3. Våldtäkt mot barn omfattar samlag eller annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag. Straffansvaret omfattar sådana sexuella handlingar när de genomförs med ett barn under 15 år. Dessutom träffar straffansvaret vissa fall där gärningen begås mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år. (Se 6 kap. 4 § första och andra styckena brottsbalken.)
4. Är brottet att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn (4 § tredje stycket). Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

5. Bestämmelsen om grov våldtäkt mot barn ändrades den 1 juli 2018. De i målet aktuella gärningarna har begåtts i tiden dessförinnan och lagstiftningen i dess äldre lydelse ska därför tillämpas. Straffet för grov våldtäkt mot barn var då fängelse i lägst fyra och högst tio år. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att minimistraffet numera är fängelse i lägst fem år. De omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt är emellertid desamma. (Se 6 kap. 4 § i lydelsen före den 1 juli 2018, SFS 2013:365, och före den 1 juli 2013, SFS 2005:90.)

Grovt sexuellt övergrepp mot barn

6. Brottet sexuellt övergrepp mot barn är subsidiärt till våldtäkt mot barn och kännetecknas av att gärningsmannen genomför en annan sexuell handling än som avses i bestämmelsen om våldtäkt mot barn. Straffansvaret avser alltså sexuella handlingar som inte är jämförliga med samlag. Om brottet är grovt döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst ett och högst sex år. (Se 6 kap. 6 § i lydelsen före den 1 juli 2018, SFS 2013:365, och före den 1 juli 2013, SFS 2005:90.)

Utnyttjande av barn för sexuell posering och barnpornografibrott

7. För utnyttjande av barn för sexuell posering döms till böter eller fängelse i högst två år (se 6 kap. 8 § första stycket). Den som skildrar barn i pornografisk bild döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år; vid grovt brott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år (se 16 kap. 10 a §).

Allmänt om straffvärde

8. Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den

samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv den tilltalade har haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen har inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. (Se 29 kap. 1 §.)

9. Vid sidan av den allmänna bestämmelsen i 29 kap. 1 § anges i 2 § ett antal försvårande omständigheter som, utöver de som gäller för det specifika brottet, ska beaktas av domstolen när den bestämmer straffvärdet. Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas bl.a. om den tilltalade har utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig, utnyttjat sin ställning eller i övrigt missbrukat ett särskilt förtroende eller om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Försvårande är också om brottet utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller föregåtts av särskild planering.

Flerfaldig brottslighet

10. Fängelse får användas som gemensamt straff för flera brott, om fängelse kan följa på något av brotten. Fängelse på viss tid får sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten men får inte överstiga vare sig de högsta straffen sammanlagda med varandra eller arton år. Om det svåraste straffet är åtta år eller mer får fängelsestraffet inte heller överstiga det svåraste straffet med mer än fyra år. (Se 26 kap. 2 §.) Grunden för regleringen är alltså att det vid flerfaldig brottslighet ska ske en gemensam straffmätning med tillgång till en förhöjd straffskala.

11. Bestämmandet av straffvärdet brukar vid flerfaldig brottslighet ske genom att det allvarligaste brottet bildar utgångspunkt för bedömningen. Till straffvärdet för detta brott läggs sedan en efter hand minskande del av straffvärdet för vart och ett av de övriga brotten efter brottens allvar. Därefter kontrolleras att det samlade straffvärdet inte framstår som oproportionerligt i förhållande till den typ av brottslighet som är aktuell. Straffet för den samlade brottsligheten bör också avspegla dess allvar i förhållande till annan brottslighet. Förhållandena kan variera, bl.a. beroende på vilka brott som är aktuella och vilket samband som finns mellan dem. (Jfr "Skärtorsdagsdomen" NJA 2008 s. 359.)

12. Vid seriebrottslighet – där det föreligger ett tydligt samband mellan brotten – kan också särskilda överväganden göra sig gällande. Systematik och planering kan i vissa fall ges betydelse på så sätt att reduktionen av den samlade brottslighetens straffvärde blir något mindre än annars, vilket kan ske inom ramen för den allmänna efterkontroll som alltid ska göras. (Se "De upprepade förfalskningarna" NJA 2018 s. 378 p. 33.) Särskilda överväganden kan behöva göras också när det är fråga om ett mycket stort antal allvarliga brott med ett någorlunda likartat straffvärde.

Straffvärdet för flerfaldiga grova sexualbrott

13. Det högsta straffet för grov våldtäkt mot barn är fängelse i tio år. Maximistraffet vid flerfaldig brottslighet är därför fjorton års fängelse (se p. 10).

14. Vid bedömningen av det samlade straffvärde som allvarliga sexualbrott kan ha, måste hänsyn tas till det samband som finns mellan brotten, liksom till den systematik som har präglat dem. Inte minst gäller det när gärningsmannen under en längre tid har begått sådana brott mot en skyddslös eller närstående person. Brottsligheten kännetecknas ofta av att offret är helt utlämnat åt gärningsmannen och befinner sig i en mycket utsatt och inte sällan närmast

tvångsliknande situation. Det finns därför särskild anledning att beakta brottslighetens samlade innebörd och verkningar. Det kan ofta vara så att allvaret i de enskilda brotten ökar med tiden genom att de tillkommande brotten förstärker och förlänger offrets utsatta situation. Denna typ av omständigheter bör därför få genomslag när det samlade straffvärdet av brottsligheten ska bestämmas.

Bedömningen i detta fall

15. LN har gjort sig skyldig till omkring 100 fall av grov våldtäkt mot barn. De allvarligaste fallen av grov våldtäkt mot barn har ett straffvärde som uppgår till fem års fängelse. Till detta kommer ytterligare omfattande grov sexualbrottslighet.

16. Gärningarna har begåtts mot målsäganden under nästan fem års tid. Brottsligheten har utövats återkommande och systematiskt. LN har vid utförandet av gärningarna och under hela den tid som brottsligheten har pågått genomgående visat stor hänsynslöshet. Målsäganden, som var nio år när övergreppen började, har befunnit sig i en skyddslös, utsatt och närmast tvångsliknande situation, där målsäganden inte haft någon verklig möjlighet att undgå övergreppen under den tid som de pågick.

17. Det kvalitativt försvårande har i detta fall inte utgjort element i någon enskild gärning och måste därför ges stor betydelse utöver det samlade straffvärdet hos de enskilda gärningarna i sig. Mot denna bakgrund motsvarar straffvärdet för den samlade brottsligheten fängelse i tolv år. Straffet bör bestämmas i enlighet med straffvärdet.

18. Högsta domstolen ändrar därför hovrättens dom och bestämmer fängelsestraffet för LN till fängelse i tolv år.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre, Ingemar Persson (referent), Stefan Johansson och Eric M. Runesson
Föredragande justitiesekreterare: Janina Kastevik